

Poročilo o razstavi

Cankar na jugoslovanskih odrih

(Novi Sad, maja 1968)

Na povabilo Sterijinega pozorja je pripravila naša ustanova ob letošnjem festivalu sodobne jugoslovanske drame v Novem Sadu spominsko razstavo, namenjeno počastitvi bližnje petdesetletnice smrti enega najpomembnejših jugoslovanskih dramskih pisateljev. V velikih fotopovečavah so bili razstavljeni dokumenti o temi, ki jo določa naslov razstave: umetniške risbe, posnetki rokopisov in letakov, portreti igralcev in režiserjev, gledališke stavbe, kjer so bile krstne predstave Cankarjevih del, prizori s predstav itd., pa tudi nekateri originalni scenski in kostumski osnutki, letaki, knjige in drobni tiski.

Razstavo je odprl 21. maja opoldne v veliki dvorani Maticе srpske akademik dr. Bratko Krefc; njegov govor je objavljen v tem zvezku na uvodnem mestu. Odprta je bila dva tedna, to se pravi ves čas, ko je trajalo letošnje Sterijino pozorje.

Namen prireditelja je bil kajpada, da zbere čim več gradiva o uprizarjanju Cankarjevih dram na odrih zunaj Slovenije; žal nam je to spričo pomanjkljivega gradiva in premajhne zainteresiranosti nekaterih gledališč le deloma uspelo in je ostalo težišče razstave še vedno na slovenskem delu. Mnogi dokumenti pa so vendarle govorili o tem, kakšna je bila Cankarjeva pot v druga jugoslovanska mesta. Pričevanja o tem, zbrana za razstavo in pozneje še izpopolnjena z novimi podatki, objavljamo tudi v tem zvezku Dokumentov; objavljen je tudi velik del reprodukcij razstavljenega gradiva, predvsem manj znani primerki iz starejše dobe in iz krajev zunaj slovenskega središča, saj so bili ravno posnetki ljubljanskih predstav večidel že pogosto publicirani.

Pregled razstavljenega gradiva daje naslednjo podobo:

a) Fotografije in povečave dokumentov:

Maksim Gaspari: Karikatura pisatelja z belo krizantemo (1912)

Hinko Smrekar: Ivan Cankar — mučenec (kolorirana risba, 1913)

Avtoportret Ivana Cankarja

Francé Podrekar: Podoba Ivana Cankarja (risba z ogljem, 1914)

Ivan Vavpotič: Podoba Ivana Cankarja (Judenburg, 1915)

Prvi koncept drame JAKOB RUDA z avtorjevimi risbami (1898)

Konec drame KRALJ NA BETAJNOVI (1901)

Začetek drame HREPENENJE — prvi koncept LEPE VIDE (1906)

Letaki prvih uprizoritev Cankarjevih dram v ljubljanskem gledališču:

JAKOB RUDA (1900)

KRALJ NA BETAJNOVI (1904)

ZA NARODOV BLAGOR (1906)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1907)

LEPA VIDA (1912)

JAKOB RUDA v Zagrebu 1900 — prva uprizoritev Cankarja zunaj Slovenije

List iz revije Kolo 1901 — dokument o nameravani uprizoritvi drame JAKOB RUDA v Beogradu

Deželno gledališče v Ljubljani (današnja Opera), kjer so bile krstne predstave večine Cankarjevih dram (prva 16. marca 1900)

Pištekovo divadlo v Pragi, kjer je bila krstna predstava doma prepovedane komedije ZA NARODOV BLAGOR (1905)

Narodni dom v Trstu, kjer je bila krstna predstava drame HLAPCI — po pisateljevi smrti (1919)

Poslopje ljubljanske Drame, kjer je bila krstna predstava drame ROMANTIČNE DUŠE (1922) in kjer so bile Cankarjeve drame do danes največkrat igrane

Rudolf Inemann, režiser prve Cankarjeve drame JAKOB RUDA (1900)

Ignacij Borštnik, prvi igralec Rude (Ljubljana 1900) in režiser te drame (Zagreb 1900)

Anton Verovšek, režiser drame KRALJ NA BETAJNOVI v Trstu (1908) in prvi režiser LEPE VIDE v Ljubljani (1912)

Krista Rückova, prva Francka v drami KRALJ NA BETAJNOVI (1904)

Oton Boleška, prvi Maks v drami KRALJ NA BETAJNOVI (1904) in prvi Ščuka v komediji ZA NARODOV BLAGOR (1906)

Mara Taborská, prva Helena v komediji ZA NARODOV BLAGOR (1906)

Josipina Kreisova, prva Jacinta v farsii POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1907)

Hinko Nučič, prvi Peter v farsii POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1907)

Nana Wintrova, prva Lepa Vida (1912)

Letaki uprizoritev Cankarjevih dram v Slovenskem gledališču v Trstu pred po-
žigom Narodnega doma:

KRALJ NA BETAJNOVI (1919)

LEPA VIDA (1919)

ZA NARODOV BLAGOR (1919)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1919)

Milan Skrbinšek, režiser Cankarjevih dram v Slovenskem gledališču v Trstu in prvi režiser HLAPCEV (1919)

Emil Kralj, prvi Jerman pri krstni predstavi HLAPCEV v Trstu (1919)

Mario Šimenc, prvi župnik pri krstni predstavi HLAPCEV v Trstu (1919)

Prva uprizoritev HLAPCEV v Ljubljani — leto dni po pisateljevi smrti (1919)

Krstna predstava prve Cankarjeve drame ROMANTIČNE DUŠE — 25 let po nastanku drame (1897—1922)

Letaki prvih uprizoritev Cankarjevih dram v novem Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru:

KRALJ NA BETAJNOVI (1920)
HLAPCI (1920)
POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1920)

Letaki prvih uprizoritev Cankarjevih dram v novem Mestnem gledališču v Celju:

HLAPCI (1920)
POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (1920)

Letaki prvih uprizoritev Cankarjevih dram v drugih jugoslovanskih gledališčih:

HLAPCI (Zagreb 1919)
POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Zagreb 1920, gostovanje)
POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Split 1921)
KRALJ NA BETAJNOVI (Split 1924)
HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA (Varaždin 1924)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Ljubljana 1919—20, režiser O. Šest, Jacinta — I. Pregarčeva)

HLAPCI (Ljubljana 1922—23, režiser — O. Šest, Jerman — E. Kralj)

LEPA VIDA (Ljubljana 1928—29, režiser — C. Debevec, Poljanec — E. Gregorin, Vida — M. Šaričeva)

LEPA VIDA (Ljubljana 1928—29, režiser — C. Debevec, Vida — M. Šaričeva, Dioniz — S. Jan)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Slovensko prosvetno društvo v Zagrebu 1928—29, režiser in Peter — Hinko Nučič, Jacinta — Vika Podgorska)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI — opera M. Bravničarja (Ljubljana 1929—30, režiser — C. Debevec)

K. Staller-Stotter, Jacinta v Bravničarjevi operi POHUJŠANJE (Ljubljana 1929—30)

V. Janko, Peter v Bravničarjevi operi POHUJŠANJE (Ljubljana 1929—30)

C. Medvedova, županja v Bravničarjevi operi POHUJŠANJE (Ljubljana 1929—30)

J. Betetto, župan v Bravničarjevi operi POHUJŠANJE (Ljubljana 1929—30)

KRALJ NA BETAJNOVI (Ljubljana 1931—32, režiser — C. Debevec, župnik — J. Cesar, Kantor — I. Levar)

ZA NARODOV BLAGOR (Ljubljana 1936—37, režiser B. Stupica)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Ljubljana 1940—41, režiser — O. Šest)

HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA (Ljubljana 1931—32, priredba in režija F. Delak, letak in fotografija)

Z. Rogoz kot cerkovnik v POHUJŠANJU (Ljubljana 1919—20)

F. Lipah kot župnik v KRALJU NA BETAJNOVI (Ljubljana 1922—23)

R. Pregare kot Kantor v KRALJU NA BETAJNOVI (Split 1923—24)

J. Cesar kot dr. Grozd v komediji ZA NARODOV BLAGOR (Ljubljana 1925—26)

B. Peček kot večni Zlodej v farsu POHUJŠANJE (risba N. Pirnata)

J. Kovič kot župnik v KRALJU NA BETAJNOVI (Maribor 1938—39)

C. Debevec kot Mrva v LEPI VIDI (Ljubljana 1943—44)

Letaki uprizoritev Cankarjevih dram v drugih jugoslovanskih gledališčih v tridesetih letih:

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Novi Sad 1932)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Split 1932)

KRALJ NA BETAJNOVI (Zagreb 1933, Dramski studio)

KRALJ NA BETAJNOVI (Beograd 1933)

ZA NARODOV BLAGOR (Sarajevo 1934)

ZA NARODOV BLAGOR (Zagreb 1934)

Kostumski osnutki na uprizoritev POHUJŠANJA v Brnu v režiji B. Gavelle (1933—34)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Maribor 1936—37, režiser — J. Kovič)

KRALJ NA BETAJNOVI (Maribor 1938—39, režiser J. Kovič)

KRALJ NA BETAJNOVI (Maribor 1938—39, režiser J. Kovič, Francka — E. Kraljeva, Maks — V. Skrbinšek)

HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA (Maribor 1939—40, priredba — M. Skrbinšek, režiser J. Kovič, Jernej — P. Kovič, župnik — P. Rasberger)

D. Radenković kot Kantor (KRALJ NA BETAJNOVI, Narodno pozorište v Beogradu 1933—34)

ZA NARODOV BLAGOR (Narodno kazalište v Zagrebu 1933—34, režiser — H. Nučić, Helena — V. Podgorska, Gornik — P. Milanov)

KRALJ NA BETAJNOVI (Partizansko Slovensko narodno gledališče v Črnomlju 1943—44, rež. M. Bor, Kantor — L. Potokar, Krnec — F. Presetnik, Maks — J. Gale)

L. Potokar kot Kantor v partizanski uprizoritvi KRALJA NA BETAJNOVI (Črnomelj 1943—44)

ZA NARODOV BLAGOR (Ljubljana, Drama SNG 1945—46, režiser B. Stupica, Grozd — J. Cesar, Ščuka — S. Jan)

KRALJ NA BETAJNOVI (Ljubljana, Drama SNG 1946—47, režiser — V. Skrbinšek, Maks — S. Sever, Kantor — J. Cesar)

HLAPCI (Ljubljana, Drama SNG 1948—49, režiser — S. Jan)

ZA NARODOV BLAGOR (Ljubljana, Drama SNG 1949—50, režiser — S. Jan, Gornik — L. Drenovec, Helena — M. Danilova)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Ljubljana, Drama SNG 1950—51, režiser S. Jan, Jacinta — V. Simčičeva, Peter — S. Sever, Zlodej — B. Peček)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Ljubljana, Drama SNG 1956—57, režiser V. Molka)

ZA NARODOV BLAGOR (Ljubljana, Drama SNG 1958—59, režiser — M. Korun, Kadivec — D. Makuc, Helena — D. Počkajeva)

KRALJ NA BETAJNOVI (Ljubljana, Drama SNG 1961—62, režiser — S. Jan, Kantor S. Sever, Francka — Š. Drolčeva)

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Ljubljana, Drama SNG 1964—65, režiser — M. Korun)

HLAPCI (Ljubljana, Drama SNG 1967—68, režiser — S. Jan)

Ančka Levarjeva kot Lojzka (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)

Vida Juvanova kot Minka (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)

Janez Cesar kot Kalander (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)

Edvard Gregorin kot nadučitelj (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)

Fran Lipah kot Hvastja (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)

Lojze Potokar kot Komar (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)
 Stane Sever kot Jerman (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)
 Milan Skrbinšek kot župnik (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)
 Vladimir Skrbinšek kot zdravnik (HLAPCI, Ljubljana 1948—49)
 LEPA VIDA (Ljubljana, Mestno gledališče 1952—53, režiser — M. Mahnič)
 MARTIN KAČUR (Ljubljana, Mestno gledališče 1954—55, priredba — F. Smerdu,
 režiser — J. Gale, Kačur — F. Presetnik, Tončka — I. Zupančičeva)
 Jože Tiran pripoveduje BELO KRIZANTEMO
 HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA (Maribor, Drama SNG 1945—46, priredba,
 režija in naslovna vloga — M. Skrbinšek)
 HLAPCI (Maribor, Drama SNG 1958—59, režiser — V. Skrbinšek, učiteljice — M.
 Godinova, P. Brunčkova, T. Leonova)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Maribor, Drama SNG 1962—63, režiser
 — M. Herzog)
 KRALJ NA BETAJNOVI (Maribor, Drama SNG 1966—67, režiser — S. Jan, Kantor —
 A. Tovornik, Francka — M. Muhičeva)
 HLAPCI (Trst, Slovensko gledališče 1948—49, režiser — J. Babič)
 ZA NARODOV BLAGOR (Trst, Slovensko gledališče 1950—51, režiser — S. Jan, He-
 lena — N. Gabrijelčičeva, Gruden — L. Crnobori)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Trst, Slovensko gledališče 1953—54,
 režiser — J. Babič)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Kranj, Prešernovo gledališče 1955—56,
 režiser — M. Mikeln, Jacinta — N. Bavdaževa, župan — I. Grašič)
 POHUJŠANJE (Celje, Slovensko ljudsko gledališče 1961—62, režiser — J. Kislinger)
 HLAPCI (Celje, Slovensko ljudsko gledališče 1967—68, režiser — M. Korun)
 Ljubiša Jovanović kot Ščuka (ZA NARODOV BLAGOR, Beograd, Narodno pozorište
 1946—47)
 KRALJ NA BETAJNOVI (Beograd, Jugoslovensko dramsko pozorište 1947—48, re-
 žiser — B. Stupica, Maks — B. Pleša, Francka — M. Crnoborijeva)
 HLAPCI (Beograd, Narodno pozorište 1953—54, režiser — S. Jan, Jerman — V.
 Pantelić, Lojzka — N. Škrinjar)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Zagreb, Slovenski dom 1948—49,
 režiser — H. Nučić)
 Hinko Nučić kot župnik (KRALJ NA BETAJNOVI, Zagreb, Drama HNK 1948—49)
 HLAPCI (Zagreb, Drama HNK 1960—61, režiser S. Jan, Jerman — V. Maričić, Lojzka
 — I. Dabetić)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Zagreb, Kazalište Komedijska 1960—61,
 režiser — D. Radojević)
 KRALJ NA BETAJNOVI (Skopje, Makedonski narodni teatar 1945—46, režiser —
 D. Kjostarov, Maks — K. Stojanov, Kantor — T. Nikolovski)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Osijek, Narodno kazalište 1954—55,
 režiser — B. Mešeg)
 POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI (Rijeka, Narodno kazalište Ivan Zajc,
 1956—57, režiser — L. Tomašić)
 HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA (Subotica, Narodno pozorište — madžar-
 ska Drama 1961—62, priredba — M. Kopač, režiser — M. Virágh, Jernej —
 F. György)

b) *Originalni scenski in kostumski osnutki:*

- V. Bratina: Scenski osnutki za HLAPCA JERNEJA 1925—26 (Maribor)
I. Vavpotič: Osnutek za kostum Jacinte v operi POHUJŠANJE 1929—30
A. Černigoj: Scenski osnutek za KRALJA NA BETAJNOVI (o. l. 1930)
V. Skrušny ml.: Scenski osnutki za POHUJŠANJE 1928—29
V. Uljanišček: Scenski osnutki za POHUJŠANJE 1933—34
V. Molka: Scenski osnutki za POHUJŠANJE 1950—51
N. Matul: Scenski osnutki za KRALJA NA BETAJNOVI 1952—53
S. Jovanović: Scenski osnutek za LEPO VIDO 1955—56 (Celje)
V. Rijavec: Scenski osnutek za KRALJA NA BETAJNOVI 1961—62
M. Korun: Scenski osnutek komedije ZA NARODOV BLAGOR 1958—59
M. Jarčeva: Osnutek za kostum Jacinte (POHUJŠANJE 1950—51)
A. Bartlova: Osnutek za kostum Zlodeja (POHUJŠANJE 1956—57)
M. Jarčeva: Osnutek za kostum Mrmoljevke (ZA NARODOV BLAGOR 1958—59)
M. Jarčeva: Osnutek za kostum Helene (ZA NARODOV BLAGOR 1958—59)
M. Vovkova — U. Vagaja — M. Korun: Osnutek za kostum Jacinte (POHUJŠANJE 1965—66)
M. Vovkova — U. Vagaja — M. Korun: Osnutek za kostum Petra (POHUJŠANJE 1965—66)

c) *Gradivo v vitrinah*

Razen fotopovečav scenskih prizorov, portretov, posnetkov letakov itd. ter originalnih scenskih in kostumskih osnutkov, letakov itd. je bilo precej dokumentarnega gradiva na ogled tudi v vitrinah. Tam so se obiskovalci seznanili s knjižnimi natisi Cankarjevih dram od prvotiskov do vseh izdaj Zbranega in Izbranega dela, z nekaterimi prevodi, z važnejšo literaturo o pisateljevem delu za gledališče in z vrsto gledaliških listov in programov, ki so pričali zlasti o uprizarjanju Cankarjevih dram zunaj Slovenije.

V celoti je bilo razstavljenih nad 200 eksponatov.

Ob razstavi je izdalo Sterijino pozorje tudi drobno brošuro s člankom o Cankarju na jugoslovanskih odrih, natisnjeno v slovenskem in srbohrvatskem jeziku; posnetek naslovne strani objavljamo na ovitku tega zvezka Dokumentov.

Fotografski posnetki razstave, ki so jih napravili v Novem Sadu, so žal tako nekvalitetni, da jih ni mogoče objaviti.

Compte rendu de l'exposition à Novi Sad de »Cankar sur les scènes yougoslaves«

Sur l'invitation du »Sterijino pozorje« de Novi Sad le Musée du théâtre slovène a préparé en mai 1968, lors du Festival du théâtre contemporain et pour commémorer le prochain 50ème anniversaire de la mort de Cankar, une exposition consacrée à l'oeuvre de cet auteur. Le discours prononcé par l'académicien Bratko Kreft lors de l'inauguration de cette exposition est publié en tête de ce volume; le compte rendu de l'exposition donne la liste de tous les documents exposés.